

Journal of Children's LITERATURE & LANGUAGE EDUCATION

Examination of Şermin Yaşar's Children's Literature Works titled "Dedemin Bakkalı" and "Dedemin Bakkalı: Çırak" within the Scope of Bibliotherapeutic Elements


Eylül Şerife YÜKSEL*, Zarife KARAKOÇ**

Abstract. Bibliotherapy is considered a method that introduces individuals to the right book at the right time to address psychological issues. This approach comprises four stages: identification, catharsis, insight, and generalization. These stages aim to enhance self-awareness and help individuals cope with their problems through books. The use of bibliotherapy in educational settings allows students to recognize their issues and develop strategies to manage them. Turkish language classes, which frequently rely on texts, are ideal for applying this method. There is a connection between the values and skills outlined in the Turkish Teaching Program and the elements of bibliotherapy. In this study, Şermin Yaşar's children's books *Dedemin Bakkalı* and *Dedemin Bakkalı: Çırak* were examined from a bibliotherapeutic perspective through qualitative document analysis. The findings revealed that the most common bibliotherapeutic element in both books was "the ability to develop new values, attitudes, and behaviors" (f=19). Furthermore, the analysis showed that *Dedemin Bakkalı: Çırak* contained more bibliotherapeutic elements (f=38) than *Dedemin Bakkalı* (f=33). This suggests that both books effectively contribute to psychological development, with *Dedemin Bakkalı: Çırak* offering a slightly richer bibliotherapeutic content.

Keywords: *Dedemin bakkalı*, *Dedemin Bakkalı: Çırak*, Turkish education, bibliotherapy, bibliotherapeutic elements.

How to cite: Yüksel, E. Ş., & Karakoç, Z. (2025). Şermin Yaşar'ın "Dedemin Bakkalı" ve "Dedemin Bakkalı: Çırak" adlı çocuk edebiyatı eserlerinin bibliyoterapik unsurlar kapsamında incelenmesi. *Journal of Children's Literature and Language Education*, 8 (1), 1-23.

*  Başkent University, Faculty of Education, Department of Turkish Education, Ankara, Türkiye; eylulyuksel@baskent.edu.tr

**  Kütahya Dumlupınar University, Faculty of Education, Department of Turkish Education, Kütahya, Türkiye; zarife.karakoc@dpu.edu.tr





Şermin Yaşar'ın "Dedemin Bakkalı" ve "Dedemin Bakkalı: Çırak" Adlı Çocuk Edebîyatı Eserlerinin Bibliyoterapik Unsurlar Kapsamında İncelenmesi

Eylül Şerife YÜKSEL* , Zarife KARAKOÇ**

Öz. Bibliyoterapi, psikolojik birtakım sorunların iyileştirilmesi amacıyla bireyi doğru zamanda doğru kitapla tanıştırmayı amaçlayan bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Özdeşim kurma, arınma, içgörü ve genelleştirme olarak dört aşamadan oluşan bu yöntem bireyin farkındalık kazanmasına yardımcı olmaktadır. Bu farkında olma durumu kitaplar aracılığıyla bireyin içinde bulunduğu sorunlarla baş etmesine katkı sağlamaktadır. Bibliyoterapinin öğrenme ortamında kullanılması kitaplar aracılığı ile hedef kitlenin kendi sorunlarını tanumasına ve sorunlarıyla baş edebilme farkındalığı kazanmasına yardımcı olmaktadır. Eğitim-öğretim sahasında Türkçe dersleri, metinlerden sıklıkla yararlanan dersler olması bakımından bibliyoterapi yönteminin kullanılacağı en uygun derslerden biridir. Türkçe Öğretim Programındaki hedef kitleye kazandırılması gereken değer ve beceriler ile bibliyoterapik unsurlar arasında bir ilişki mevcuttur. Bu çalışmada Şermin Yaşar'ın "Dedemin Bakkalı" ve "Dedemin Bakkalı: Çırak" adlı çocuk kitapları bibliyoterapik unsurlar çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma nitel desende tasarlanan bir doküman analizi çalışmasıdır. Elde edilen bulgulara göre incelenen iki eser için de en sık kullanılan bibliyoterapik unsur "yeni değerler, tutumlar ve davranışlar geliştirebilme" ($f=19$) olmuştur. Çalışmada Dedemin Bakkalı: Çırak isimli eserde kullanılan bibliyoterapik unsur sayısının ($f=38$) Dedemin Bakkalı isimli eserdeki bibliyoterapik unsur sayısından ($f=33$) daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Dedemin Bakkalı, Dedemin Bakkalı: Çırak, Türkçe eğitimi, bibliyoterapi, bibliyoterapik unsurlar.

*  Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Ankara, Türkiye; eylulyuksel@baskent.edu.tr

**  Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi, Kütahya, Türkiye; zarife.karakoc@dpu.edu.tr

1.Giriş

Okuma; algılama, anlamlandırma, kavrama gibi bilişsel temelli süreçlerden oluşmasının yanında psikolojik temelleri de bulunan bir eylemdir. Bu kapsamda Proust (2016) okumayı psikolojik bir edim olarak tanımlamaktadır. Okuma bireyin düşünce dünyasını, hayata olan bakışını, olay ve olgulara karşı yaklaşımını etkileyen bir süreç olmakla birlikte bireyin kendisini ve evreni keşfetmesine de yardımcı olan bir eylemdir.

Okuma yoluyla insan dünyada tek başına olmadığını, her insanın yaşamında birtakım travmaların, korkuların, coşkuların var olabileceğini ve her an bu durumlarla karşı karşıya kalılabileceği gerçeğini öğrenerek insanın evrende yalnız olmadığını hisseder (Öncü, 2012). Bu bağlamda edebî eserler, bireyi iyileştirme ve karşı karşıya kaldığı sorunlarla baş etme potansiyeli kazanmasına yardımcı olma gücüne sahiptir.

Bibliyoterapi; okuma yoluyla bireyin öz farkındalık kazanmasına, tutumlarında bir değişikliğin meydana gelmesine, kendinde ve çevresindeki olay, olgu, durum ve davranışları analiz edebilmesine yardımcı olan bir teknik olarak değerlendirilmektedir. Bibliyoterapi fiziki iyileşmenin ötesinde ruhu besleme ve iyileştirme yöntemidir. Bir başka ifadeyle bibliyoterapi edebî eserler aracılığıyla bireyin iç görü kazanmasına yardımcı olan, bireylerin kendilerini yakından tanımalarına ve iyileşmelerine ortam hazırlayan kitapla okuyucu arasındaki dinamik bir süreçtir (Öner ve Yeşilyaprak, 2006; Öner, 2007).

Bibliyoterapi, ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde rahip olan Samuel Crother tarafından 1916 yılında kullanılarak sorunları olan insanların bir kitap etrafına toplanması ile yapılan tedavi olarak tanımlanmıştır. Konuyla ilgili ilk sistematik çalışmalar 1930'lu yıllarda kütüphaneciler tarafından yapılmıştır (Jones, 2006). "Bibliyo-psikolojik danışma", "bibliyo-psikoloji", "bibliyo-rehberlik", "litera-terapi", "okuma terapisi" gibi isimlere de sahip olan bibliyoterapi, tümceye terapi kavramının dahil olmasına karşın sadece klinik odaklı bir yaklaşım değildir. Bibliyoterapi klinik bir yaklaşım olmasının yanı sıra gelişimsel açıdan bireyin ihtiyaç ve isteklerini de karşılamaya yöneliktir (Öner ve Yeşilyaprak, 2006; Özdemir, 2016). Bibliyoterapi bireyin duygusal ve karakteristik yapısını, olay ve olgulara karşı tutumunu temellendiren bir yöntem olmasından dolayı bireyi uygun zamanda uygun kitapla bütünleştirme işidir. Bu bağlamda bireylerin fiziksel farklılıklarının yanı sıra bilişsel ve psikolojik farklılıklarının da olduğu göz önünde bulundurularak bilişsel ve psikolojik alt yapısına uygun kitaplarla tanıştırılmasını esas almaktadır. Söz konusu kitaplarla bireyin tanıştırılması/tanışması durumu, kişinin kendini tanımasına ortam hazırlayarak olay ve olgulara karşı duygularını ve tutumlarını fark etmesine, bir diğer ifadeyle kendini keşfetmesine olanak vermektedir. Burada birey bir açıdan kendi kişilik gelişimine katkı sağlarken diğer bir açıdan da kişilerarası iletişim sürecini başlatmaktadır (Öner, 2007). Bu durum sadece yetişkinler için geçerli olmamakla birlikte bibliyoterapiden çocuklar için de yararlanılabilmektedir. Özellikle bibliyoterapi ergenlik çağındaki çocuklar için önem arz etmektedir. Çocukların bilişsel ve kişilik gelişiminin şekillendiği bu süreçte bibliyoterapi

yardımla çocukların içinde buldukları sorunları tanıma ve bu sorunlarla baş edilmelerini sağlamaları desteklenebilmektedir (Deniz, 2014). Bibliyoterapi tekniğinin bir diğer yararı, zayıf yönlerinin farkına vararak özsaygılarının gelişiminin desteklemesine yardımcı olmasıdır (Catalano 2008, Leana Taşçılar 2012).

Çocukların bilişsel ve kişilik gelişimlerinin şekillendirilmesinin amaçlandığı sahalardan birisi eğitim-öğretim sahasıdır. Bibliyoterapinin eğitim öğretim ortamlarında kullanılması öğrencilerin akademik başarılarının artmasında etkili olduğu gibi öğrenme zorluklarının giderilmesinde de etkili olmaktadır (Forgan, 2002; Furner, 2004). Öğretmenlerin eğitim-öğretim kurumlarında yararlanabilecekleri bibliyoterapi yöntemi gelişimsel bibliyoterapidir. Gelişimsel bibliyoterapi normal gelişimi desteklemek, çocuklara çeşitli konulardaki duygu, tutum ve davranışları kazandırmak amacıyla uzmanlar veya eğitimciler tarafından kullanılabilen bir yöntemdir (Lucas ve Soares, 2013). Bu bağlamda öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde gelişimsel bibliyoterapiden yararlanmaları mümkündür. Çocukların kitaplardaki karakterlerle özdeşim kurması, kitapta aktarılmak istenen değerlerin içselleştirilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla çocuğun bilişsel ve psikolojik yaşı göz önüne alındığında çocuğu doğru kitapla tanıştırmak önem arz etmektedir. Doğru kitapla tanıştırılmış çocuk, kişisel sorunlarının üstesinden gelebilme becerisini kazanarak sorunlarının çözümüne ilişkin çıkarımlarda bulunabilme gücü kazanacaktır. Aynı zamanda çocuğun uygun kitapla tanıştırılması, karakterlerin/kahramanların yaşantıları aracılığıyla doğru ve yanlış ayırımına vararak yaşadığı toplumun ve parçası olduğu evrenin değerlerini benimsenmesine de ortam hazırlayabilmektedir. Çocuk, edebî eserler yardımıyla yaşadığı toplumun ve evrenin bir parçası olarak hissedecektir. Çocuklar için kaleme alınmış edebî eserler çocuğun kendilik değerini korumaya katkı sunacaktır (Karagöz, 2015).

Çocuğun bibliyoterapi kapsamındaki kitaplar yardımıyla içinde bulunduğu toplumu ve evreni anlaması, içgörü kazanması, problemleriyle baş edebilmesi; sorun çözme, olumlu ve yapıcı düşünme becerilerini kazanması, başkalarının sorunlarıyla içinde bulunduğu durum arasında özdeşim kurarak yalnız olmadığını hissetmesi, yaşadığı toplumun değerlerini benimsemesi ve bu konuda farkındalık kazanması, alternatif çözümler üretebilmesi, yeni durumlara uyum sağlayabilmesi, empati kurma becerisinin gelişmesi, içgörü kazanabilmesi; yeni değer, tutum ve davranışlar geliştirmesi, kendini tarafsız olarak değerlendirmesi, problem hakkında özgürce kendini ifade edebilecek bir ortam oluşturması ve cesaretlenmesi mümkündür (Forgan, 2002; Jones, 2002; Öner ve Yeşilyaprak, 2006; Öner, 2007; Watson, 1980). Bu yönüyle bibliyoterapinin Türkçe eğitimi ile doğrudan ilişkili olduğunu söylemek mümkündür (Doğanay ve Çetin, 2020). Türkçe dersleri temel dil becerileri öğretiminin yanı sıra Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen genel becerilerin de kazandırılmasını amaçlamaktadır. 2019 Türkçe Öğretim Programı'na göre kazandırılması gereken beceriler şu şekilde ifade edilmektedir:

- "Girişimcilik,
- "Yaratıcı düşünme",

- "Kişisel ve sosyal değerlere önem verme",
- "Metinler arası okuma",
- "Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma",
- "İletişim",
- "Problem çözme",
- "Karar verme",
- "Eleştirel düşünme."

Bu beceriler hedef kitlenin; evreni ve yaşadığı toplumu tanıma ve algılama, millî ve evrensel değerleri kazanma, empati kurma becerisini geliştirme, gündelik hayatta karşılaşılan problemleri çözebilme, alternatif fikirler üretebilme, özgürce ve dilinin kurallarına uygun olarak duygu ve düşüncelerini aktarabilme gibi becerileri kullanma kapsam alanını oluşturmasından dolayı gelişimsel bibliyoterapi yöntemi, Türkçe eğitimi ile doğrudan ilişkili olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede bibliyoterapi, bahsedilen becerilerin kazandırılmasında etkili olduğu gibi kök değerlerin kazandırılması ve içselleştirilmesi bakımından da önem arz etmektedir. Örneğin, Turan (2005) çalışmasında çocukların arkadaş edinme problemlerine yardım etmesi amacıyla Gülten Dayıoğlu'nun "Arkadaş Edinmek Zor Mu?" adlı öyküsünü kullanarak çocuk edebiyatından yararlanmıştı.

Yeşil'e (2021) göre Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda kazandırılması gereken amaçlar, konular, temalar bibliyoterapi yöntemiyle paralellik göstermektedir. Türkçe Öğretim Programı'na paralel olarak bibliyoterapi yönteminin kullanılması Türkçe eğitimi amaç ve hedefleri kapsamında etkin olarak sahada kullanıldığı durumlarda hedef kitlenin kişilik gelişimine ve olumlu davranışlar kazanmalarına yardımcı olması hedeflenmektedir (Doğanay ve Çetin, 2020). Aynı zamanda bibliyoterapi yöntemi, bireyin bilişsel ve psikolojik açıdan uygun kitapla iç görü kazanmasının esas alındığı bir yöntem olarak değerlendirilmesinden ve ana malzemesinin kitap olmasından dolayı okuma becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Bibliyoterapi yönteminden yararlanırken hedef kitlenin bilişsel ve psikolojik yapısına uygun bir eserden yararlanmak, bireyin kendi yaşam dinamiği çerçevesinde eserle özdeşim kurması, devamlılığın sağlanması ve okuma alışkanlığını kazanması için de oldukça önemlidir. Aksi takdirde bu amaçlara ulaşmak mümkün olmayabilir. Bu bağlamda seçilen eserlerin bazı ölçütlere uygun olması gerekliliği ön plandadır. Bibliyoterapi sürecinde seçilen kitapların hedef kitlenin anlama, algılama, gelişim ve ilgi düzeyine uygun olması gerekmektedir (Öncü, 2012). Aynı zamanda bibliyoterapinin kitap ile iyileşme yöntemi olması bakımından çocuğun yaşadığı olumsuz bir durum ya da eylemi tetikleyici nitelikte olmaması gerekir. Bu kapsamda bibliyoterapide yer alacak eserlerin bireyin psikolojik düzeyine uygunluğu da önemli bir ölçüt olarak değerlendirilebilir.

Öner'e (2007) göre bireyin sorunları ve ilgi alanları belirlenmeli, bu sorunlara bireyin ilgi alanları çerçevesinde uygun konuları ele alan kitaplar araştırılıp saptanmalı ve bu kitaplar içerisinde bireye en uygun olanlar seçilerek sunulmalıdır. Aynı zamanda kitabın niteliği de oldukça önemlidir. Yazınsal değeri olan eserler sorunların kökenine inilmesine ve böylece

bireyin üzüntülerini, kaygılarını, öfkelerini, sevdiği ve sevmediği olguları bulabilmesine yardımcı olur. Bu çerçevede bibliyoterapi sürecinde bireyin bilişsel ve psikolojik gelişimine uygun kitapların seçilmesi tek başına yeterli olmayacaktır. Aynı zamanda bibliyoterapiyi uygulayacak kişi bu yöntemi uygulamadan önce hazırlık yapmalı ve süreci planlamalıdır. Aksi takdirde plansız, doğaçlama gerçekleştirilen bibliyoterapi yöntemi amaca hizmet edememekte ve sıradan bir okuma etkinliğine dönüşmektedir (İnan ve Erkuş, 2018). Bu nedenle bibliyoterapiden yararlanacak kişinin bibliyoterapi konusunda bilgi ve donanıma sahip olması gerekmektedir.

Nitelikli çocuk edebiyatı eserleri, çocuğun bilişsel ve psikolojik gelişimi doğrultusunda millî ve evrensel değerleri kazanması için bir araç olarak görülmektedir. Dolayısıyla kitaplar aracılığıyla çocukların Türkçe dil becerilerinin gelişimine ek olarak empati kurma becerisini kazanması, iletişim becerilerinin gelişmesi, millî ve evrensel değerlerin içselleştirilmesi, çocuğun özgüven kazanması, topluma ve dünyaya faydalı bir birey olarak yetişmesi için edebiyattan yararlanılmaktadır. Türkçe eğitiminde bibliyoterapiden yararlanmak hedef kitleyi nitelikli ve psikolojik gelişimine uygun eserlerle tanıştırmak açısından önemlidir. Bu noktada bibliyoterapik açıdan uygun eserlerin belirlenmesi ve kullanılması gerekliliği doğmaktadır.

Yapılan alanyazını taramasında Şermin Yaşar tarafından kaleme alınan “Dedemin Bakkalı” ve “Dedemin Bakkalı: Çıracık” adlı çocuk kitapları üzerine bibliyoterapik unsurlar kapsamında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bakımdan Dedemin Bakkalı ve Dedemin Bakkalı: Çıracık adlı çocuk edebiyatı eserlerinin bibliyoterapik unsurlar kapsamında incelenmesi gerekli görülmüştür.

Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Şermin Yaşar tarafından kaleme alınan “Dedemin Bakkalı” adlı çocuk eserinde bibliyoterapik unsurlar mevcut mudur?
2. Şermin Yaşar tarafından kaleme alınan “Dedemin Bakkalı: Çıracık” adlı çocuk eserinde bibliyoterapik unsurlar mevcut mudur?
3. Şermin Yaşar tarafından kaleme alınan “Dedemin Bakkalı” adlı çocuk eserindeki bibliyoterapik unsurlar nelerdir?
4. Şermin Yaşar tarafından kaleme alınan “Dedemin Bakkalı: Çıracık” adlı çocuk eserindeki bibliyoterapik unsurlar nelerdir?

2. Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma yöntemiyle tasarlanmıştır. Veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle de beraber kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek).

2.1. Veri Toplama Araçları

Şermin Yaşar'ın "Dedemin Bakkalı" ve "Dedemin Bakkalı: Çıracak" adlı çocuk kitapları eserlerinin bibliyoterapik unsurlar çerçevesinde incelendiği çalışmada Erdemir (2016) tarafından geliştirilen ve bibliyoterapik unsurları barındıran kontrol formundan yararlanılmıştır. İncelenen eserlerin künyesi tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1. İncelenen eserler

Eser Adı	Yıl	Yayımlayan	Sayfa Sayısı
Dedemin Bakkalı	2022	Taze Kitap Yayınları	200
Dedemin Bakkalı: Çıracak	2023	Taze Kitap Yayınları	160

2.2. Verilerin Analizi

Hazırlanan bu çalışmada ulaşılan verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla elde edilen verilerin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2016). İçerik analizinin gerçekleştirilmesinde yazarlar tarafından 2 farklı inceleme gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda tutarlılık ve güvenilirliğin sağlanmasında başvurulan stratejilerden biri uzman incelemesidir (Merriam, 2018). Bu sebeple ilk incelemelerin ardından her iki yazarın da diğer yazarın incelemelerini kontrol etmesiyle görüş birliği sağlanmış ve veriler bu kapsamda düzenlenmiştir.

3. Bulgular

Tablo 2. Bibliyoterapik unsurların dağılımına ilişkin bulgular

Bibliyoterapik Unsurlar	Eser			
	Dedemin Bakkalı		Dedemin Bakkalı: Çıracak	
	Frekans	Geçtiği Sayfalar	Frekans	Geçtiği Sayfalar
Af dileme	-	-	-	-
Misafirperverlik	1	29	1	46
Cesaret	1	43	1	113
Yardımsızlık	3	46, 125, 163	2	78, 149
Uzlaşmacılık	-	-	-	-
İş birliği	-	-	-	-
Kararlılık	4	35, 41, 57, 113	1	105
Umudunu yitirmeme	-	-	-	-
Tedbirli ve temkinli olma	1	71	1	113
Bağışlayıcılık	-	-	1	41

Tablo 2. Devam

Azimli olma	5	35, 41, 57, 113, 170	-	-
Hoşgörü	1	125	1	41
Günlük bakıma özen gösterme	-	-	1	77
Sevgi	3	20, 88, 163	3	39, 130, 132
Sorun çözme becerilerini geliştirme	3	91, 125, 170	4	25, 28, 74, 135
İletişim becerilerini geliştirme	-	-	2	46, 47
Fırsatları tespit etme ve değerlendirme	4	41, 57, 79, 170	4	30, 61, 63, 66
Daha olumlu bir benlik algısı geliştirme	-	-	-	-
Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının da başına gelebileceğini görerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma	-	-	-	-
Kendini tanıma, kendisi ile ilgili sorumluluk alabilme	2	46, 71	4	22, 92, 102, 152
Kalıp yargıların yumuşatılması	-	-	-	-
Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma	4	-	1	38
Farklı ve yeni durumlara uyum sağlama, uyum güçlüklerini aşma	-	-	1	73
Öfke, stres ve zaman yönetimi	-	-	-	-
Plân yapma, plânlı olma	-	-	2	28, 100
Anne, baba ve çocuk arasında çatışmaların çözüme ulaştırılması	-	-	4	36, 39, 77, 78
Duygudaşlık (Empati)	1	80	4	39, 52, 123, 156
Motivasyon ve geleceği planlama	-	-	-	-

Şermin Yaşar'ın Dedemin Bakkalı (2022) adlı çocuk eserinde 15 bibliyoterapik unsurdan 6'sına yer verilmiştir. Eserde en çok "yeni değerler, tutumlar ve davranışlar geliştirebilme" ($f=19$) unsuru kullanılmıştır. Bunu "fırsatları tespit etme ve değerlendirme" ($f=4$) ve "çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma" ($f=4$) unsurları takip etmiştir. "Sorun çözme becerilerini geliştirme" için 3 örnek kullanılırken "kendini tanıma, kendisi ile ilgili sorumluluk alabilme" unsuru için 2, ve "duygudaşlık (empati)" için 1 örnek kullanılmıştır. "Günlük bakıma özen gösterme", "daha olumlu benlik algısı geliştirme", "iletişim becerilerini geliştirme", "kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının da başına gelebileceğini görerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma", "kalıp yargıların yumuşatılması", "farklı ve yeni durumlara uyum sağlama/uyum güçlüklerini aşma", "öfke, stres ve zaman yönetimi" "plan yapma ve planlı olma", "motivasyon ve geleceği planlama" unsurlarına yönelik örneklere eserde yer verilmediği tespit edilmiştir.

Dedemin Bakkalı: Çırak (2023) isimli eserde ele alınan 15 bibliyoterapik unsurdan 10'una dair örnekler bulunurken 5'ine yönelik örnekler yer almamıştır. Eserde en çok ($f=12$) "yeni değerler, tutumlar ve davranışlar geliştirebilme" unsuruna yönelik örneklerle karşılaşmıştır. Bunların içinde 3 örnekle en çok "sevgiye" yer verilmiştir. Diğer bibliyoterapik unsurlardan dörder örnekle "sorun çözme becerilerini geliştirme", "fırsatları tespit etme ve değerlendirme", "kendini tanıma, kendisi ile ilgili sorumluluk alabilme", "anne, baba ve çocuk arasında çatışmaların çözüme ulaştırılması" ve "duygudaşlık (empati)" kullanılmıştır. Eserde "iletişim becerilerini geliştirme" ve "plân yapma, plânlı olma" unsurlarına yönelik ikişer örnek tespit edilmiştir. "Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma" ve "farklı ve yeni durumlara uyum sağlama, uyum güçlüklerini aşma" unsurlarına yönelikse birer örnek belirlenmiştir. Eserde "daha olumlu bir benlik algısı geliştirme", "kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının da başına gelebileceğini görerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma", "öfke, stres ve zaman yönetimi", motivasyon ve geleceği planlama" unsurlarının ise bulunmadığı belirlenmiştir.

Eserlerde yer alan bibliyoterapik unsurların örneklerine ilişkin cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

3.1. Şermin Yaşar'ın Dedemin Bakkalı Adlı Çocuk Eserindeki Bibliyoterapik Unsurlara İlişkin Bulgular

3.1.1. Yeni değer, tutum ve davranış geliştirme

3.1.1.1. Af Dileme

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.1.2. Misafirperverlik

"Bazı müşteriler o kadar uzun zaman oturuyorlardı ki onlara gazoz ısmarladığımız bile oluyordu." (s.29)

3.1.1.3. Cesaret

"Ne diyorsunuz siz yahu?" dedi dedem ve ortalık fena halde kızıştı. Baktım olacak gibi değil bir kahraman edasıyla öne atıldım ve gururla "ben yaptım!" dedim" (s.43)

3.1.1.4. Yardımseverlik

"Bakın çocuklar çok büyük sevap! Bu çocuklar aç! Hepsi aç... Hiçbiri daha önce bu yediklerimizden yemedi. Kutuya bırakın kandiliklerinizi Afrika'ya göndereceğim. Bugün kandil. Yardımınızı bu aç çocuklardan esirgemeyin" (s.125)

"Yalnız yaşıyor Çeşmeci Dede, üstelik de yaşlı. O uyurken ben de evini temizliyordum. Başka çocuklar da vardır. Onlarla çikolatamı paylaştım. Birer parça çikolata verdim" (s.163)

"Eee madem iyilik yapıyoruz, toplu iyilik yapalım. Zeytinle peyniri de bedava verelim." demiştim." (s.46).

3.1.1.5. Uzlaşmacılık

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.1.6. İşbirliği

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.1.7. Kararlılık

“Çok satarsak, çok paramız olursa bakkalı genişletirdim. Dedemi bu küçük bakkaldan kurtarır, efsanemi yazardım: Vişneli soda!” (s.35)

“Bir gün krem çikolataları dizerken aklıma dâhiyane bir fikir geldi, İnsanlar bu kavanozları açtıklarında çikolatayı görüyorlar ve çok seviniyorlar.” Eğer bu kapakları açtıklarında küçük notlarla karşılaşılırsa daha da mutlu olurlar, mutlulukları ikiye katlanır diye düşündüm. Böylece daha çok mutlu olmak için daha çok çikolata alırlar ve biz de köşeyi döneriz, sonra da bakkalı büyütebiliriz! Bu fikir aklıma yattı.” (s.41)

“Yolda aklıma dâhiyane bir fikir geldi, Dondurmayı böyle satacaktık. O zaman çok ilgi çekecekti. Her gün ilk günkü heyecanla dondurma alacaktı çocuklar. Çok fena satış yapacaktık. Böylece köşeyi döner, bakkalı büyütürdük.” (s.57)

“Benim için bir mahsuru yoktu. Seviyordum müşterilerle sohbet etmeyi. Bir gün kartları raflara dizerken aklıma dâhiyane bir fikir geldi. Bunlar çok sıkıcı kartlardı. Ben kesinlikle daha iyisini yapabiliirdim. Kafaya koydum daha iyisini yapacaktım.” (s.113)

3.1.1.8. Umudunu yitirmeme

“Dedemin Bakkalı adlı eserin başkarakterinin hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla defalarca başarısız olma durumuna karşın her başarısızlığından sonra pes etmeyip çözüm odaklı bir yaklaşımla yeni fikirler üretmesi eserin kurgusunun tamamında umudunu kaybetmeme unsuruna ulaşılmaktadır.”

3.1.1.9. Tedbirli ve temkinli olma

“Fakat ben bu bakkalın çırağı olarak her türlü tedbiri almak zorundaydım.”(s.71)

“Ne demek niye geldim, çırak değil miyim, kaçta başlıyorsa mesai saate geleceğim.” dedim.” (s.24)

3.1.1.10. Bağışlayıcılık

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.1.11. Azimli olma

“Çok satarsak, çok paramız olursa bakkalı genişletirdim. Dedemi bu küçük bakkaldan kurtarır, efsanemi yazardım: Vişneli soda!” (s.35)

“Bir gün krem çikolataları dizerken aklıma dâhiyane bir fikir geldi, İnsanlar bu kavanozları açtıklarında çikolatayı görüyorlar ve çok seviniyorlar. Eğer bu kapakları açtıklarında küçük notlarla karşılaşılırsa daha da mutlu olurlar, mutlulukları ikiye katlanır diye düşündüm. Böylece daha çok mutlu olmak için daha çok çikolata alırlar ve biz de köşeyi döneriz, sonra da bakkalı büyütebiliriz! Bu fikir aklıma yattı.” (s.41)

"Yolda aklıma dâhiyane bir fikir geldi, Dondurmayı böyle satacaztık. O zaman çok ilgi çekecekti. Her gün ilk günkü heyecanla dondurma alacaktı çocuklar. Çok fena satış yapacaktık. Böylece köşeyi döner, bakkalı büyütürdük." (s.57)

"Benim için bir mahsuru yoktu. Seviyordum müşterilerle sohbet etmeyi. Bir gün kartları raflara dizerken aklıma dâhiyane bir fikir geldi. Bunlar çok sıkıcı kartlardı. Ben kesinlikle daha iyisini yapabilirdim. Kafaya koydum daha iyisini yapacaktım." (s.113)

3.1.1.12. Hoşgörü

"Bakın çocuklar çok büyük sevap! Bu çocuklar aç! Hepsi aç... Hiçbiri daha önce bu yediklerimizden yemedi. Kutuya bırakın kandilliklerinizi Afrika'ya göndereceğim. Bugün kandil. Yardımınızı bu aç çocuklardan esirgemeyin." (s.125)

3.1.1.13. Günlük bakıma özen gösterme

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.1.14. Sevgi

"Ama dedeme olan saygımdan, sevgimden ve ustama olan hürmetimden yüzüne vurmuyordum (s.20)."

"Saddam'la ikimiz arkamıza baka baka bakkala geri döndük. Bundan sonra her sabah Saddam'a bakkaldaki en pahalı bisküvilerden bir tane ikram edecektim." (s.88)

"Yalnız yaşıyor Çeşmeci Dede, üstelik de yaşlı. O uyurken ben de evini temizliyordum. Başka çocuklar da vardır. Onlarla çikolatamı paylaştım. Birer parça çikolata verdim." (s.163)

3.1.2.Sorun çözme becerisi geliştirme

"Bakın çocuklar çok büyük sevap! Bu çocuklar aç! Hepsi aç... Hiçbiri daha önce bu yediklerimizden yemedi. Kutuya bırakın kandilliklerinizi Afrika'ya göndereceğim. Bugün kandil. Yardımınızı bu aç çocuklardan esirgemeyin." (s.125)

"Nasıl olsa akşama bir sürü çekirdek satacaztık. Akşama bardak bardak çekirdek doldurup müşteriyi bekletmek yerine, çekirdekleri önceden paketlersem daha hızlı hizmet verebilirdik. Süper fikir dedim ve külahları doldurmaya başladım." (s.91)

"Dönerken bütün çocuklar, "Keşke bizim de böyle doğum günümüz olsa..." dedi. Hepimiz biraz üzölmüştük. Çocukları bakkalın önüne topladım. Hepsinin doğum gününü bir kâğıda not ettim. Aklımda dehşet bir fikir vardı. Bundan sonra doğum günü kutlamaları organize edecektim." (s.170)

3.1.3. İletişim becerilerini geliştirme

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.4. Fırsatları tespit etme ve değerlendirme

"Bir gün krem çikolataları dizerken aklıma dâhiyane bir fikir geldi, İnsanlar bu kavanozları açtıklarında çikolatayı görüyorlar ve çok seviniyorlar. Eğer bu kapakları açtıklarında küçük notlarla karşılaşılırsa daha da mutlu olurlar, mutlulukları ikiye katlanır diye düşündüm. Böylece daha çok

mutlu olmak için daha çok çikolata alırlar ve biz de köşeyi döneriz, sonra da bakkalı büyütebiliriz! Bu fikir aklıma yattı.” (s.41)

“Dönerken bütün çocuklar, “Keşke bizim de böyle doğum günümüz olsa...” dedi. Hepimiz biraz üzülmüştük. Çocukları bakkalın önüne topladım. Hepsinin doğum gününü bir kâğıda not ettim. Aklımda dehşet bir fikir vardı. Bundan sonra doğum günü kutlamaları organize edecektim.” (s.170)

“Yolda aklıma dâhiyane bir fikir geldi, Dondurmayı böyle satacaktık. O zaman çok ilgi çekecekti. Her gün ilk günkü heyecanla dondurma alacaktı çocuklar. Çok fena satış yapacaktık. Böylece köşeyi döner, bakkalı büyütürdük.” (s.57)

“Bu soruyu sorduğumda kafamda bir ışık yandı. Niye satmayalım ki?” (s.79)

3.1.5. Daha olumlu benlik algısı geliştirme

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.6. Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının da başına gelebileceğini görerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.7. Kendini tanıma, kendisi ile ilgili sorumluluk alabilme (Özbilinç bireyin kendisini dürüstçe değerlendirmesi) /dürüstlük

“Az tartarsan müşterinin hakkını koruyamazsın. O yüzden terazi kullanmak çok hassas iştir, adı da zaten hassas terazidir.” (s.46)

“Fakat ben bu bakkalın çırağı olarak her türlü tedbiri almak zorundaydım.” (s.71)

3.1.8.Kalıp yargıların yumuşatılması

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.9.Çevreyi-toplumu ve dünyayı tanıma

“Bakın çocuklar çok büyük sevap! Bu çocuklar aç! Hepsi aç... Hiçbiri daha önce bu yediklerimizden yemedi. Kutuya bırakın kandilliklerinizi Afrika’ya göndereceğim. Bugün kandil. Yardımınızı bu aç çocuklardan esirgemeyin.” (s.125)

“Ben sizin gibi vicdansız mıyım? İşiniz gücünüz yemek. Afrika’daki çocuklar aç. Sizin yemediğiniz o peksimetin bir yudumu için neler vermezler! Onlar açken benim boğazımdan geçmiyor. Azıcık insanlık öğrenin ya, azıcık insanlık öğrenin.” diyip bakkala girdim.” (s.125)

“Onu (Şükran abla) da babası vermeyecek bu çocuğa. Dedem de halamı vermiyor zaten. Bir gün bütün bu sevenleri buluşturmanın yolunu bulacağım.” (s.102)

“Dedem Mustafa abinin yalnız yaşadığını anlattı. Kimsesi yokmuş, parası da... Akli kit olduğu için çalışmıyormuş da... İşte sağa sola bahçe işlerine gidiyormuş, oradan biraz kazanıyormuş. O 50 gram isterse sen 100 gram tart arada biraz da helva koy, para alma Diğerlerinin parasını al!” demişti dedem.” (s.46)

3.1.10. Farklı ve yeni durumlara uyum sağlama/uyum güçlüklerini aşma

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.11.Öfke, stres ve zaman yönetimi

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.12.Plan yapma/planlı olma

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.13.Anne, baba ve çocuk arasındaki çatışmaların çözüme ulaştırılması

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.1.14.Duygudaşlık/Empati

"Benim annem bunu dese, acayip gıcık olurum." (s.80)

3.1.15.Motivasyon ve geleceği planlama

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2. Şermin Yaşar'ın Dedemin Bakkalı: Çıracık Adlı Çocuk Eserindeki Bibliyoterapik Unsurlara İlişkin Bulgular

3.2.1. Yeni değerler, tutumlar ve davranışlar geliştirebilme

3.2.1.1. Af dileme

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2.1.2. Misafirperverlik

"Bakkalda herkese "Hoş geldiniz!" demeye, hâl hatır sormaya, müşterilerle iyi iletişim kurmaya dikkat ediyorum." (s.46)

3.2.1.3. Cesaret

"Tam içeriye girecekken gözüme bir şey takıldı... Bir çanta! Ve tek başına! Ve yanında kimse yok! Ve ağacın arkasında! Saklanmış! Bir çanta kendi kendine saklanamayacağına göre, biri çantayı oraya saklamış! Kesin içinde saatli bomba var diye düşündüm Hemen bakkala koştum, jandarmayı ve polisi aradım. İkisi de gelsin." (s. 113)

3.2.1.4. Yardımseverlik

"Annem bana bakıp "Kalk bana yardım et!" dedi. "Peki anneciğim, ne yapmamı istersin, derhal yapayım." dedim. Şaşırıldı. Çünkü normalde o daha cümlesini bitirmeden ben kaçmış olurdum." (s. 78)

"Bakkalda çalıştığım için dedem bana harçlık veriyor. Ben de o harçlığın küçük bir kısmını bir kutunun içinde biriktiriyorum. Kutunun üzerine "Sadece yardım amaçlıdır, bozuk para sanıp almayın." yazdım. Bakkala sahiden parası olmayan çocuklar geldiğinde, bazen çikolatalarda indirim yapıyorum." "Sakız parasına çikolata" yazıp üzerine yapııştırıyorum. Çocuklar da onlardan alıyorlar tabii. Çok seviniyorlar.

Onlar gittikten sonra yardım kutusunu çıkartıp kasaya çikolatanın parasını bırakıyorum. Böylece kimsenin haberi olmadan çocuklara yardım etmiş oluyorum.” (s. 149)

3.2.1.5. Uzlaşmacılık

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2.1.6. İşbirliği

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2.1.7. Kararlılık

“Sonra birdenbire “Bana beyaz gömlek alalım!” diye tutturdum. Yerine dondurma alalım, oyuncak alalım, şeker alalım gibi gereksiz önerilerde bulundular, ama kanmadım. Beyaz gömleğimi aldirdim.” (s. 105)

3.2.1.8. Umudunu yitirmeme

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2.1.9. Tedbirli ve temkinli olma

“Tam içeriye girecekken gözüme bir şey takıldı... Bir çanta! Ve tek başına! Ve yanında kimse yok! Ve ağacın arkasında! Saklanmış! Bir çanta kendi kendine saklanamayacağına göre, biri çantayı oraya saklamış! Kesin içinde saatli bomba var diye düşündüm Hemen bakkala koştum, jandarmayı ve polisi aradım. İkisi de gelsin.” (s. 113)

3.2.1.10. Bağışlayıcılık

“Bu açıdan bakınca Saddam’a aşırı hak verdim.” (s. 41)

3.2.1.11. Azimli olma

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2.1.12. Hoşgörü

“Bu açıdan bakınca Saddam’a aşırı hak verdim.” (s. 41)

3.2.1.13. Günlük bakıma özen gösterme

“Üstümü giyindim, koltuğa oturdum ve ellerimi dizlerimin üzerine koyup beklemeye başladım.” (s. 77)

3.2.1.14. Sevgi

“Kimsenin olmadığı zamanlarda Saddam’la arkadaşlık ediyorum ve birlikte sohbet ediyoruz.” (s. 39)

“Bir gün bakkala bir kedi girdi. Kocaman göbeği olan, zor yürüyen ve galiba birazcık acı çeken bir kedi.” Onu bakkaldan çıkartmayı çok denedim, ama başaramadım... Dedeme durumu nasıl açıklayacağım diye çok düşündüm, ama dedem beklenmedik bir tepki gösterdi. Bakkalın kapısını kapattı ve “Kediyi yalnız bırakalım.” Dedi. Kızmadı yani! Ne bana ne de kediyeye! Sandığımdan daha vicdanlıymış... Sonunda 5 tane nur topu gibi kedimiz oldu.” (s. 130)

“Dedem kedileri bir kutunun içine koyup annelerini de peşime takıp beni gönderdi.” (s. 132)

3.2.2. Sorun çözme becerilerini geliştirme

"Ertesi gün Miray'a şifreli mesaj bırakmayı öğrettim. Bir tane gazeteyi açıyorsun, oradaki bazı harfleri sırasıyla işaretleyerek şifreli bir mesaj bırakıyorsun." (s. 25)

"Bakkalı beklerken bazen çok sıkılırdım. Bütün gün çok saçma geçirdi. Ben de hayalimde başka bir gün yaşadığımı düşünür ve çok eğlenirdim," (s. 28)

"Her konuya aileleri karıştırma. Ağzın var, dilin var, aklın var. Düşün, taşın, arkadaşlarıyla olan anlaşmazlıkları kendin çöz." (s. 74)

"Akşam olmadan kedilere güvenli bir yer bulmam lazımdı. Halamın izlediği acıklı filmleri hatırladım. Oturup Keriman teyzeye bir mektup yazdım." (s. 135)

3.2.3. İletişim becerilerini geliştirme

"Bakkalda herkese "Hoş geldiniz!" demeye, hâl hatır sormaya, müşterilerle iyi iletişim kurmaya dikkat ediyorum." (s.46)

"Çünkü anlaşabilmen için, önce anlayabilmen gerekiyor." (s. 47)

3.2.4. Fırsatları tespit etme ve değerlendirme

"Bakkala bir gün bir adam geldi. Kulağının arkasında bir kurşun kalem taşıyordu. Ona, "Siz yazar mısınız?" diye sordum. "Yoooo inşaat ustasıyım, kalemlerle duvarları işaretliyorum. Bir de kafam çok kaşınıyor, kalemlerle kaşıyorum." dedi. O gün anladım ki, bir kalem asla sadece bir kalem değildir. Bir sürü işlevi vardır." (s. 30)

"Hazır budanmış ağacımız var, nasıl olsa gölge de yapmıyor artık, ona bir görev vereyim diye düşündüm. Ağaç da olsa boş durmaması lazım. Bakkalın önündeki budanmış ağacı, şahane bir dilek ağacına çevirdim." (s. 61)

"İşimiz bittiğinde bakkalın önü rengârenk oldu. Kocaman bir kutunun üzerine "Dilek ağacının kurdelelerini uygun fiyatla bakkaldan temin edebilirsiniz." yazdım. Resmen kendi kendime harika bir pazar yaratmıştım." (s. 63)

"Ben bir keresinde bakkalda kitap satmış ve slogan olarak da "Kitap ruhun gıdasıdır." yazmayı düşünmüştüm. Ama öyle yazarsam mutlaka yanlış anlayan, bakkaldan kitap alıp çikolata almayanlar çıkar diye "Kitap ruhun gıdasıdır, ama sen çikolata da al." yazmıştım." (s. 66)

3.2.5. Daha olumlu bir benlik algısı geliştirme

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2.6. Kendi sorunlarına benzer sorunların başkalarının da başına gelebileceğini görerek yalnız olmadığı duygusuna kapılma

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2.7. Kendini tanıma, kendisi ile ilgili sorumluluk alabilme (Özbilinç bireyin kendisini dürüstçe değerlendirmesi)

“Gazetelerdeki röportaj bölümlerini okumayı çok seviyordum... Bir gün birilerinin de benimle röportaj yapmasını çok istiyordum. Fakat bunu bekleyecek sabrım yoktu.” (s.22)

“Benim bilmeceleğim onunkileri solladı geçti. Şu yetişkinler kabul etsinler artık, biz kesinlikle onlardan daha yaratıcı ve üretkeniz.” (s. 82)

“Bakkalı tek başıma idare edebileceğime olan inancım tamdı. Dedemin yaptığı her şeyi kesinlikle yapardım.” (s. 102)

“İstesem limon otundan kendi limon kolonyamı bile üretirdim ben ama istemedim.” (s. 152)

3.2.8. Kalıp yargıların yumuşatılması

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2.9. Çevreyi, toplumu ve dünyayı tanıma

“Saddam bir sokak köpeği. Ama aşırı akıllı bir köpek. Koluna dayımın bozuk saatini taktım ve ona pati vermeyi öğrettim.” Yanından geçerken “Saddam saat kaç?” diyorsun, patisini kaldırıp saate bakıyor ve havlıyor.” (s. 38)

3.2.10. Farklı ve yeni durumlara uyum sağlama, uyum güçlüklerini aşma

“Yeni bir sayfa açtım ve “Sana yapılmasını istemediğin şeyleri başkasına yapma!” yazdım ve maddeleri sıraladım,” (s. 73)

3.2.11. Öfke, stres ve zaman yönetimi

Eserde örneği bulunmamaktadır.

3.2.12. Plân yapma, plânlı olma

“Bu iki aşamalı bir oyun. Önce tüm gününü kayıt altına al ve aslında ne kadar sıradan bir hayatın olduğunu kabul et. Kitabın tüm gün yanında gezdir ve birer saat arayla burayı açıp ne yaptığını yaz.” (s. 28)

“Planıma göre hırsızlarla karşılaşınca onlara “Hoş geldiiiiiiiiiz, buyrun, bir gazoz açayım, dinlenin, sonra gidersiniz.” diyecektim. Sonuçta tatlı dil yılanı deliğinden çıkartıyorsa, hırsız da bakkaldan çıkartırdı. Yani bana göre güzel bir plandı ama hırsız ben yokken geldi!” (s. 100)

3.2.13. Anne, baba ve çocuk arasında çatışmaların çözüme ulaştırılması

“Annem, babam zaman zaman, “Ver paranı bizde dursun. Biz saklayalım, sen düşürürsün.” diyorlardı ama bu teklife hiç yanaşmadım. Kendi paranı kazanmak müthiş bir şeydir ve kolay kolay kaybetmezsin.” (s. 36)

“Annem “Anma çok konuşuyorsun, çenen hiç durmuyor.” derken haklı galiba.”(s. 39)

“Sabah kalktığımda yatağımı güzelce topladım. Annem “Ooo! Yatağımı toplamışsın!” dedi. “Evet anneciğim, sana layık bir evlat olmak için elimden geleni yapıyorum.” dedim. Gözleri yuvalarından fırladı.” (s. 77)

"Annem bana bakıp "Kalk bana yardım et!" dedi." "Peki anneciğim, ne yapmamı istersin, derhal yapayım." dedim. Şaşırıldı. Çünkü normalde o daha cümlesini bitirmeden ben kaçmış olurdum." (s. 78)

3.2.14. Duygudaşlık (Empati)

"Bir gün mandıracı Bedriye Teyze peynirlerini, tereyağlarını alıp bakkala geldi. Benden poşet satın alacak ve benden aldığı poşetlerle gidip köy meydanında peynir satacak! Dedeme "Biz de peynir satıyoruz, biz de tereyağ satıyoruz, niye bu kadına poşet veriyoruz ki? Rakibimiz o bizim." dedim. Ters ters baktı bana. "Herkesin ekme kapısı başka. Ver poşetleri, kimsenin rızıkına mâni olamayız." dedi." (s. 39)

"Biz manav değiliz, bakkalız, her şeyi biz satarsak başkaları nasıl para kazanacak?" dedi." (s. 52)

"Bağıra bağıra "Alooo! Kimsim? Ne istiyorsun?" dedi. Şimdi sen bakkalı aradığımda ben telefonu böyle açsam hoş mu olur Vehbi amca?" (s. 123)

"Acaba teknik direktör sana "Yağları aşağıdaki rafa koy, salçaları yukarı kaldır!" diye bağırsa hoşuna gider mi? Ben teknik direktör olsam dedeme sinir olurdum." (s. 156)

3.2.15. Motivasyon ve geleceği planlama

Eserde örneği bulunmamaktadır.

4. Tartışma ve Sonuç

Ruhsal sağlık bedensel sağlık kadar önemli olmakla birlikte bireyin kendilik değerinin farkında olmasını ve psikolojik açıdan maruz kaldığı birtakım sorunlarla baş edebilmesini sağlamaktadır. İltar (2015), çalışmasında bibliyoterapiden yararlandığında öğrencilerin farklı kişilerle ortak sorunlara sahip olduklarını ve bu sorunlara yönelik farklı çözüm önerileri konusunda bir duyarlılığa ulaştıklarını ifade etmiştir. Bireyin sorunlarla baş edebilme gücü hem bireysel yaşamın hem de toplum yaşamının sürekliliğini etkileyen önemli bir olgudur. Birey yaşadığı olumsuzlukların üstesinden gelmek için toplumda kendi yaşadığı olumsuzlukları yaşayan diğer bireylerle özdeşim kurma isteği yaşayabilmektedir. Bu bağlamda çocuk edebîyatı eserlerinden yararlanmak çocuğun erken yaşlardan itibaren millî ve evrensel değerlerinin içselleştirilmesinin yanında, içgörü kazanması, kendini ve evreni tanıması, karşılaştığı sorunların üstesinden gelme becerisi kazanması, topluma ve evrene duyarlı olma bilincinin kazanılması için çocuk edebîyatı eserleri önemli bir araç niteliği göstermektedir. Bibliyoterapi, bireyin uygun zamanda uygun kitapla tanıştırılması olduğundan eğitim-öğretim ortamında da yararlanılabilmektedir (Deniz, 2014; Forgan, 2004; Furner,2002).

Forgan (2004) ve Furner'in (2002) çalışmalarında bibliyoterapinin eğitim ortamında kullanılmasının çocukların akademik başarıları üzerinde geliştirici bir etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Bu bağlamda eğitim-öğretim sahalarında gelişimsel bibliyoterapi yönteminden yararlanılması gerektiği söylenebilir Aynı zamanda bibliyoterapi yönteminin etkin şekilde kullanılması için uzman kişilerce uygulanması önemlidir. Bibliyoterapi, kitap aracılığıyla



iyileşme ya da uygun zamanda uygun kitapla bireyi birleştirme yöntemi olarak tanımlanmasından dolayı Türkçe eğitiminde de kullanılabilir bir yöntemdir. Yeşil'e (2021) göre, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda kazandırılması gereken amaçlar, konular, temalar bibliyoterapi yöntemiyle paralellik göstermektedir. Bu paralellik durumu çocuğun kendilik değerini kazanması için de önemli olarak görülmektedir. Hedef kitlenin yaşadığı sorunların üstesinden gelmesini sağlamak amacıyla iyileştirici nitelikteki çocuk edebiyatı eserlerinden yararlanılmalıdır. Çocuğun bilişsel ve psikolojik yapısına uygun, kitaptaki karakterle özdeşim kurabilecek, içinde bulunduğu birtakım sorunların üstesinden gelmesini sağlayacak nitelikli çocuk edebiyatı eserleriyle çocuk tanıştırılmalıdır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı eserleri, çocukların bilişsel ve ruhsal yaşına uygunluk göstermeli, yol gösterici olmalı ve uzmanlar tarafından kitleye önerilmelidir. Buradan hareketle mevcut çalışmada Şermin Yaşar'ın Dedemin Bakkalı ve Dedemin Bakkalı: Çıracak isimli eserleri bibliyoterapik unsurlar kapsamında incelenmiş ve eserlerde en çok yer verilen unsurların yeni değerler, tutumlar ve davranışlar geliştirebilme, sorun çözme becerilerini geliştirme, fırsatları tespit etme ve değerlendirme, kendini tanıma ve kendisi ile ilgili sorumluluk alabilme; anne, baba ve çocuk arasında çatışmaların çözüme ulaşması ve duygudaşlık/empati olduğu tespit edilmiştir. İncelenen iki eserden Dedemin Bakkalı: Çıracak'ın Dedemin Bakkalı'na kıyasla daha çok bibliyoterapik unsur barındırdığı görülmüştür.

Cavga ve Eyüp (2021) tarafından hazırlanan çalışmada Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarındaki eğitsel öğeler kişisel gelişimi destekleme, toplumsal gelişimi destekleme, ulusal gelişimi destekleme, dinî gelişim ve çevre bilinci başlıklarında incelemeye alınmıştır. Çalışma bulgularına göre en çok öge 91 öge barındıran Dedemin Bakkalı isimli eserde yer almıştır. Eserde sıklıkla kişisel gelişimi destekleyen iletiler girişimci olmak, kariyer planlaması yapmak, okumaya önem vermek, işinin inceliklerini bilmek, kendini takdir etmek ve sağlıklı beslenmek olmuştur. Toplumsal gelişimi destekleyen iletiler çocuklarla doğru iletişim kurmak ve çocuğu anlamak olarak belirlenmiştir. Millî Eğitim Bakanlığınca bireylere kazandırılması istenen bu iletiler çoğunlukla dolaylı yoldan aktarılmıştır.

Kaya ve Şimşek'in (2021) Şermin Yaşar'ın eserlerinde mizah unsurunu ele aldıkları çalışmalarında Dedemin Bakkalı'nda katılımcı mizah, Dedemin Bakkalı: Çıracak'ta kendini geliştirici mizahın sık kullanıldığı tespit edilmiştir. Her iki eserde de olumlu mizah tarzı daha sık kullanılmıştır. Köroğlu'nun (2024) çalışmasında ise Yaşar'ın eserlerindeki mizah dilinin çocukların duyuşsal gelişimindeki işlevlerine olan etkisi incelenmiştir. Buna göre eserlerde çocuğun duyuşsal gelişimine katkı sağlayacak pek çok mizah ögesinin bulunduğu ve hedef kitle için önerilebilecek yapıda metinler olduğu bildirilmiştir.

Gençer ve Doğan Kahtalı (2022) tarafından hazırlanan Şermin Yaşar'ın eserlerindeki kök değerlerin (adalet, dostluk, dürüstlük, sevgi, saygı, sorumluluk, özdenetim, sabır, vatanseverlik, yardımseverlik) incelendiği çalışmada Dedemin Bakkalı isimli eserde adalet, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi ve yardımseverlik değerlerinin sıklıkla yer aldığı;

Dedemin Bakkalı: Çırak'ta ise adalet, dostluk, sorumluluk ve yardımseverlik kök değerlerine çoğunlukla yer verildiği belirlenmiştir.

Güven ve Aytaş'ın (2023) Türkçe derslerinde tavsiye edilen okuma kitaplarında yer alan aforizmaları inceledikleri çalışmalarında Dedemin Bakkalı isimli eserde insanî değerler/ilişkiler, doğal unsurlar, meslekler ve zaman kavramı üzerine aforizmaların çoğunlukla tercih edildiği ve eserde yetişkinlere ilişkin olumsuz aforizmalara sıklıkla yer verildiği bildirilmiştir.

Şermin Yaşar'ın Dedemin Bakkalı ve Dedemin Bakkalı: Çırak isimli eserlerinin incelendiği tüm bu çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda ve mevcut çalışmanın sonuçlarıyla ele alındığında Yaşar'ın bu eserlerinin öğrencilerin gelişimlerini destekleyici yapıda olduğu söylenebilir.

Çalışma kapsamında aşağıda bazı önerilere yer verilmiştir:

- Bibliyoterapiden eğitim-öğretim sahalarında yararlanılabilmesi için öğretmenlerin bu konu hakkında bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Türkçe öğretiminde bibliyoterapiden yararlanabilmesi için çocuklara uygun eserler bibliyoterapik unsurlar açısından incelenmelidir.
- Bibliyoterapi çalışmaları kapsamında eserlerin incelenmesi çalışmaları artırılmalıdır.
- Öğrencilere yönelik bibliyoterapi çalışmalarında, üzerinde incelemeler gerçekleştirilen eserler tercih edilmelidir. Bu kapsamda Şermin Yaşar'ın Dedemin Bakkalı ve Dedemin Bakkalı: Çırak eserleri yararlanılabilecek örneklerdir.

Yazar Katkı Oranları

Makalede ilk yazar %50, 2. yazar %50 oranında katkı sağlamıştır

Çıkar Çatışma Beyanı

Çalışmada herhangi bir çıkar çatışması teşkil edebilecek durum ya da ilişki bulunmamaktadır.

Zeynep Ezgi ERDEMİR (2016) tarafından "100 temel eser listesinde yer alan masallardaki bibliyoterapik unsurlar" adlı yüksek lisans tezi kapsamında geliştirilen bibliyoterapik unsurlar kontrol formu için yazar tarafından izin alınmıştır.

Etik Kurul İzin Bilgisi

Yazarların etik sorumlulukları başlığının 10. Maddesinde yer alan "Doküman analizi ile gerçekleştirilmiş çalışmalarda etik kurul onayına gerek yoktur." bilgisinden hareketle araştırmanın etik kurul onay belgesi bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem.
- Catalano, A. (2008). Making a place for bibliotherapy on the shelves of a curriculum materialscenter: The case for helping preservice teachers use developmental bibliotherapy in the classroom. *Education Libraries: Childrens Resources*, 31(3), 17-22. <https://doi.org/10.26443/el.v31i3.258>
- Cavga, S., & Eyüp, B. (2021). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarındaki eğitsel iletilerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(4), 1400-1420. <https://doi.org/10.16916/aded.986805>
- Çetin, D., & Doğanay, M. (2020). 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi. *Mediterranean Journal of Educational Research*, 14(31), 354-376. <https://doi.org/10.29329/mjer.2020.234.17>
- Deniz, K. (2014). Reading therapy: an evaluation of literary books about puberty on the axis of bibliotherapy. In A. Akbarow (Ed.), *Multicultural language education: From research into practice* (pp. 102-118). Cambridge Scholars.
- Erdemir, Z. E. (2016). *100 temel eser listesinde yer alan masallardaki bibliyoterapik unsurlar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Sıtkı Kocaman Üniversitesi.
- Forgan, J. W. (2002). Using bibliotherapy to teach problem solving. *Intervention in School and Clinic*, 38(2), 75-82.
- Furner, J. (2004). Using bibliotherapy to overcome math anxiety. *Academic Exchange Quarterly*, 8(2), 209-213.
- Gençer, G., & Doğan Kahtalı, B. (2022). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies -Education*, 17(3), 407-421. [10.7827/turkishstudies.58150](https://doi.org/10.7827/turkishstudies.58150)
- Güven, B., & Aytas, G. (2023). Ortaokul öğrencileri için Türkçe derslerinde tavsiye edilen okuma kitaplarında yer alan aforizmaların incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 114-129. <https://doi.org/10.51725/etad.1307321>
- İlter, B. (2015). *Bibliyoterapi tekniğinin üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçilik düzeylerine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- İnan, C., & Erkuş, S. (2018). Bibliyoterapi tekniğinin ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ve tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(15), 259-271. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13422>
- Jones, F. A. (2002). The role of bibliotherapy in the anxiety: An experimental. *British Journal of Community Nursing*, 7(10), 498-504.
- Jones, J. L. (2006). A closer look at bibliotherapy. *Young Adult Library Services*, 5(1), 24-27.
- Karagöz, B. (2015). Kendilik değerini koruma bağlamında çocuk edebiyatı eserlerinin kullanımı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 486-493. [10.17719/jisr.20154013921](https://doi.org/10.17719/jisr.20154013921)
- Kaya, A. İ., & Şimşek, E. (2021). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarında bir anlatım tarzı olarak mizah. *Türkbilig*, 2021(42), 291-302.
- Koroğlu, F. (2024). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarındaki mizahi üslubun çocukların duyuşsal gelişimindeki işlevleri bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Düzce Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-10. <https://doi.org/10.62195/ijdes.1471158>

Şermin Yaşar'ın "Dedemin Bakkalı" ve "Dedemin Bakkalı: Çıracak" Adlı Çocuk Edebîyatı Eserlerinin Bibliyoterapik Unsurlar Kapsamında İncelenmesi

- Leana, M. Z. (2012). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapi kullanımı: Model önerisi. *Türk Üstün Zeka ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 118-136.
- Lucas, C., & Soares, L. (2013). Bibliotherapy: a tool to promote children's psychological well-being. *J Poet Ther*, 26(3), 137-147.
- Turan, S. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. MEB.
- Öncü, H. (2012). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışma ve rehberlik amacıyla kullanılması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 16(1), 147-170.
- Öner, U. (2007). Bibliyoterapi. *Çankaya Üniversitesi Fen Edebîyat Fakültesi Journal of Arts and Sciences*, 1(7), 133-150.
- Öner, U., & Yeşilyaprak, B. (2006, 6 Ekim). *Bibliyoterapi: Psikolojik danışma ve rehberlik programlarında çocuk edebîyatından yararlanma*. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebîyat Sempozyumunda sunulan bildiri. Ankara, Türkiye.
- Özdemir, N. K. (2016). Deneysel bir çalışma: Bibliyopsikolojik danışmaya dayalı özgüven geliştirme programının 6. sınıf öğrencilerinin özgüven düzeylerine etkisi. *Elementary Education Online*, 15(1), 136-147. <https://doi.org/10.17051/je.2016.59570>
- Proust, M. (2016). *Yaratıcı okurluk*. Palto Yayınevi.
- Turan, L. (2005). Arkadaş edinme güçlüğü çeken çocukların problemlerini çözmede çocuk edebîyatından yararlanma. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 124-135.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. 28 Ağustos 2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Watson, J. J. (1980). Bibliotherapy for abused children. *School Counselor*, 27(3), 204-208.
- Yaşar, Ş. (2023). *Dedemin bakkalı: Çıracak*. Taze Yayınevi.
- Yaşar, Ş. (2022). *Dedemin bakkalı*. Taze Yayınevi.
- Yeşil, F. (2021). *Türkçe eğitiminde bibliyoterapi tekniğinin kullanımına yönelik eğitim tasarımı önerisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Pegem Yayıncılık.

Extended Summary

1. Introduction

Bibliotherapy is considered a technique that helps individuals gain self-awareness, bring about changes in their attitudes, and enables them to analyze events, phenomena, situations, and behaviors in themselves and their surroundings through reading. Bibliotherapy is a method that nourishes and heals the soul beyond physical recovery. In other words, bibliotherapy is a dynamic process between the book and the reader that helps individuals gain insight through literary works, allowing them to get to know themselves better and facilitating their healing (Öner & Yeşilyaprak, 2006; Öner, 2007). With the help of books within the scope of bibliotherapy, it is possible for a child to understand the society and universe they live in, gain insight, cope with their problems, develop problem-solving and positive constructive thinking skills, feel that they are not alone by identifying with others' problems and their own situation, adopt the values of the society they live in and gain awareness in this regard, produce alternative solutions, adapt to new situations, develop empathy, gain insight, develop new values, attitudes, and behaviors, evaluate themselves impartially, create an environment where they can freely express themselves about the problem, and gain the courage to do so (Forgan, 2002; Jones, 2002; Öner & Yeşilyaprak, 2006; Öner, 2007; Watson, 1980). In this respect, it is possible to say that bibliotherapy is directly related to Turkish language education (Doğanay & Çetin, 2020). In Turkish language education, utilizing bibliotherapy is important in terms of introducing the target audience to high-quality works that are appropriate for their psychological development. At this point, it becomes necessary to select and use works that are suitable from a bibliotherapeutic perspective. In the literature review, no studies were found regarding the bibliotherapeutic elements of the children's books "Dedemin Bakkalı" and "Dedemin Bakkalı: Çırak," written by Şermin Yaşar. In this regard, it has been deemed necessary to examine these children's literature works within the scope of bibliotherapeutic elements. In the analyses, the 23rd revised edition of "Dedemin Bakkalı," published by Taze Kitap in May 2022, and the 20th revised edition of "Dedemin Bakkalı: Çırak," published by Taze Kitap in November 2023, were used.

2. Method

This study was designed using a qualitative research method. The data were obtained through document analysis. Document analysis involves the examination of written materials that contain information about the phenomena targeted for investigation. Document analysis can be used as a standalone data collection method or in conjunction with other data collection methods (Yıldırım and Şimşek, p. 189).

In the study examining the children's books "Dedemin Bakkalı" and "Dedemin Bakkalı: Çırak" by Şermin Yaşar within the framework of bibliotherapeutic elements, the control form developed by Erdemir (2016), which contains bibliotherapeutic elements, was used.

3. Findings, Discussion and Results

In the studies by Forgan (2004) and Furner (2002), it was concluded that the use of bibliotherapy in educational settings has a positive impact on children's academic achievement. In this context, it can be suggested that the developmental bibliotherapy method should be utilized in educational fields.

Children should be introduced to high-quality children's literature that is suitable for their cognitive and psychological development, where they can identify with the characters in the book and overcome some of the problems they face. In this context, children's literature should be appropriate for their cognitive and emotional age, provide guidance, and be recommended to the audience by experts. Based on this, in the present study, Şermin Yaşar's works *Dedemin Bakkalı* and *Dedemin Bakkalı: Çırak* were examined within the scope of bibliotherapeutic elements. It was found that the most frequently mentioned elements in the works are developing new values, attitudes, and behaviors, enhancing problem-solving skills, identifying and evaluating opportunities, self-awareness and taking responsibility for oneself, resolving conflicts between parents and children, and emotional connection/empathy. Among the two works examined, *Dedemin Bakkalı: Çırak* was found to contain more bibliotherapeutic elements compared to *Dedemin Bakkalı*.